

IOSCO Preporuke za sistem obračuna hartija od vrijednosti

Tehnički komitet IOSCO-a (Technical Committee of IOSCO) i Komitet za platni sistem i obračun (Committee on Payment and Settlement Systems) zajedno su sačinili dokument pod nazivom Preporuke za sistem obračuna hartija od vrijednosti (Recommendations for securities settlement systems) koji je objavljen novembra 2001. godine¹, a koji sadrži niz preporuka namijenjenih regulatorima tržišta kapitala, centralnim registrama hartija od vrijednosti i centralnim klirinškim institucijama. Dokument sadrži ukupno 19 preporuka i to:

1. Legal framework - Pravni poredak (uređenje)

Sistemi poravnanja hartija od vrijednosti treba biti zasnovani na razumljivoj i transparentnoj osnovi u okviru relevantne nadležnosti.

2. Trade confirmation - Potvrda o trgovanju

Potvrda o trgovanju između direktnih učesnika na tržištu potrebna je što prije moguće posle izvršenog trgovanja, ali ne kasnije od datuma trgovanja (T+0). Gdje se zahtijeva potvrda o trgovanju između indirektnih tržišnih učesnika (kao što su institucionalni investitori) potrebna je što prije posle izvršenog trgovanja, najbolje na T+0, ali ne kasnije od T+1.

3. Settlement cycles - Period poravnanja

Kontinuirano poravnanje treba biti prihvaćeno na svim tržištima hartija od vrijednosti. Krajnje poravnanje ne bi trebalo biti kasnije od T+3. Koristi i troškovi od perioda poravnanja koji su kraći od T+3 trebaju biti ocjenjeni.

4. Central counterparties (CCPs) –Centralna klirinška institucija

Koristi i troškovi od centralne klirinške institucije trebaju biti ocjenjeni. Gdje je takav mehanizam uveden, centralna klirinška institucija će preuzeti na sebe strogu kontrolu rizika.

5. Securities lending - Posuđivanje hartija od vrijednosti

Posuđivanje i uzimanje u zajam hartija od vrijednosti (ili ugovor o reotkupu i druge ekvivalentne transakcije) treba podsticati kao metodu za ubrzanje poravnanja u transakcijama sa hartija od vrijednosti.

6. Central securities depositories (CSDs) - Centralni registar hartija od vrijednosti

Hartije od vrijednosti moraju biti imobilisane ili dematerijalizovane sa najvećim mogućim stepenom i prenesene u evidenciju centralnog registra.

7. Delivery versus payment (DVP) - Isporuka po plaćanju

Centralni registar treba eliminisati osnovni rizik povezivanja transfera hartija od vrijednosti za transfera novca na način ostvarivanja isporuke po plaćanju.

¹ Dokument je dostupan na www.iosco.org / library / IOSCO Public Document / Recommendations for Securities Settlement Systems, Joint Report from the Technical Committee of IOSCO and from the Committee on Payment and Settlement Systems of the BIS

8. Timing of settlement finality - Vrijeme završetka poravnanja

Krajnje poravnanje trebalo bi biti završeno prije kraja dana poravnanja. Poravnanje u toku dana ili u stvarnom vremenu završetka treba biti u slučaju kada je potrebno smanjiti rizik.

9. CSD risk controls to address participants failures to settle

Centralni registar koji u toku dana produži kredite učesnicima, uključujući centralne registre koji rade na neto sistemu poravnanja moraju uspostaviti kontrolu rizika, na najnižem nivou osiguravajući u vremenu poravnanje u slučaju kada učesnici sa najvećim obavezama plaćanja nisu u mogućnosti da ih izvrše. Najpouzdaniji način kontrole je kombinacija garancije i ograničenja.

10. Cash settlement assets - Novčana sredstva za poravnanje

Imovina za izmirenje krajnjih obaveza plaćanja proisteklih od transakcijama sa hartijama od vrijednosti može biti ili bez pokrića ili nelikvidna. Ako se ne koristi novac centralne banke, postupak mora zaštititi članove centralnog registra od mogućih gubitaka i problema likvidnosti proisteklih iz nedostataka imovine lica koja je korišćena za tu svrhu.

11. Operational reliability - Operativna pouzdanost

Izvori operativnog rizika proisteklih iz procesa obračuna i poravnanja moraju biti identifikovani i minimizirani preko razvoja prikladnog sistema, kontrole i procesa. Sistem treba biti pouzdan i siguran, i imati adekvatan i gradiran po skalama kapacitet. Plan za nepredviđene okolnosti i oprema za podršku (server) treba biti uspostavljena da omogući na vrijeme nastavak poslovanja i završenje procesa saldiranja.

12. Protection of customers securities - Zaštita hartija od vrijednosti klijenata

Kastodi banke moraju koristiti računovodstvenu praksu i sigurnosnu proceduru za punu zaštitu hartija od vrijednosti klijenata. Od presudnog značaja je da hartije od vrijednosti budu zaštićene od upotrebe za namirenje potraživanja povjerilaca kastodi banaka.

13. Governance - Upravljanje

Upravljanje centralnim registrom i centralnom klirinškom institucijom moraju biti uređeni u skladu sa potpunim javnim interesom i da promoviše ciljeve vlasnika i korisnika.

14. Access - Pristup

Centralni registar i centralna klirinška institucija trebaju imati objektivne i javno prikazane kriterije za učešće koje dopušta lak i otvoren pristup.

15. Efficiency - Efikasnost

Dok podržava zaštitu i sigurnost operacija, sistem poravnanja hartija od vrijednosti treba biti isplativ za njegove korisnike.

16. Communication procedures and standards - Standardi i procedure komunikacije

Sistem poravnanja hartija od vrijednosti treba koristiti ili prilagoditi odgovarajuće međunarodne standarde i procedure komunikacije za lako i uspješno poravnanje u prekograničnim transakcijama.

17. Transparency - Transparentnost

Centralni registar i centralna klirinška institucija trebaju obezbjediti za tržišne učesnike dovoljno informacija da bi mogli tačno identifikovati i ocjeniti rizike i troškove povezane sa korišćenjem usluga centralnog registra i centralne klirinške institucije.

18. Regulation and oversight - Regulacija i nadgledanje (nadzor)

Sistem poravnanja hartija od vrijednosti treba biti subjekt sa transparentnom i efektivnom regulacijom i nadzorom. Centralna banka i regulatori tržišta hartija od vrijednosti trebaju saradivati međusobno i sa drugim odgovarajućim subjektima.

19. Risks in cross-border links - Rizici u prekograničnom povezivanju

Centralni registar koji uspostavlja veze za izvršenje prekogranične trgovine trebaju stvoriti takvu vezu koja će efikasno smanjiti rizik povezan sa prekograničnim poravnanjem.

U prilogu je dat pregled primjene IOSCO Preporuka za sistem obračuna hartija od vrijednosti, koje su iplementirane u pozitivno-pravne propise Republike Srpske.

Skraćenice korištene u navedenom pregledu imaju sljedeće značenje:

- ZTHoV – Zakon o tržištu hartija od vrijednosti (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 92/06)
- Prav. o trgovanju – Pravilnik o trgovanju hartijama od vrijednosti (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 11/07)
- Prav. o obr. i porav. – Pravilnik o obračunu, poravnanju i prenosu hartija od vrijednosti (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 94/06)
- Prav. o registraciji – Pravilnik o registraciji i prenosu hartija od vrijednosti (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 8/05)
- Statut CR – Statut Centralnog registra hartija od vrijednosti (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 92/03,104/06 i 117/06)